

GESCHICHTE

festgestellt
DATEN UND FAKTEN
Bestandsaufnahme

Erhebungsbogen
Adresse
Grundstück
Einzelobjekt
Anlage
PlanerInnen
Ausführung
Wesentliche Umbauten
Zugeordneter Freiraum
Städtebauliche Einbindung
Funktion, Nutzung
Schutzkategorie
Konstruktion, Materialien
Objektbeschreibung
Erhaltungszustand
Quellen
Datenmaterial
Sonstiges

eingeschätzt
KONNOTATION/AURA
Kulturgeschichte

Indexliste I. KONNOTATIONS-/ AURA-INDEX
I.1. Architekt/Büro/Gruppe
I.1.1. Bekanntheit
I.1.2. Bedeutung
I.1.3. Einfluss
I.2. Bauwerk
I.2.1. Stellenwert
I.2.2. Vorbildlichkeitswirkung
I.2.3. Politische/kultur- politische Bedeutung
I.2.4. Technikgeschichtliche Bedeutung
I.2.5. Reputation/Akzeptanz/ Identifikation
I.2.6. Bedrohung

ARCHITEKTUR

bestimmt/festgelegt
INGENIUM
Ästhetik, Originalität

Indexliste II. INGENIUM/ ORIGINALITÄTSINDEX
II.1. Bauwerk an sich
II.1.1. Gestalt
II.1.2. Schichten/Schichtung
II.1.3. Fronten/Ansichtflächen
II.1.4. Spähren
II.1.5. Detailformen u. Kunstwerke
II.2. Bauwerk in Bezug auf die Umgebung
II.2.1. Position/Urbanität
II.2.2. Gestik

PHYSIK

eingeschätzt
LEISTUNGSFÄHIGKEIT
Funktion, Technik

Indexliste III. FUNKTIONALITÄTS-/ ADAPTABILITÄTSINDEX
III.1. Funktionalität
III.1.1. Räumliche Zweckmäßigkeit
III.1.2. Bauphysik
III.1.3. Haltbarkeit
III.2. Adaptabilität
III.2.1. Räumliche Anpassungsfähigkeit
III.2.2. Bauphysikalische Anpassungsfähigkeit

gemessen
DATEN UND FAKTEN
Bestandsaufnahme

Bauphysikalisches Gutachten
- Statik (nutzungsgemäße/ normgemäße Tragfähigkeiten)
- Hauptbaukonstruktion
- Statik (nutzungsgemäße/ normgemäße Tragfähigkeiten)
- Teilkonstruktion
- Statik Decken
- Statik Balkone
- Statik Stiegen (nutzungsgemäße/ normgemäße Tragfähigkeiten)
- Wärmeregulation
- Innenwände
- Außenwände
- Fenster
- Decken/Böden
- Schallregulation:
- Innenwände
- Außenwände
- Fenster
- Decken/Böden
- Tageslichtregulation
- Klimaregulation
- Haustechnik
- Brandschutz
- Gesundheitsschutz (Asbest)

Wert-/Profilanalyse

Anlassfall

Bewertungsprozess

Abwägung

Abwägung der (kultur)geschichtlichen und architektonischen Bedeutung gegenüber dem ökonomischen Aufwand, um den aktuell erforderlichen Standard zu erreichen - unter den Aspekten des Anlassfalles.

31

HISTORIE

zjistitelné
DATA A FAKTA
Inventarizace

Inventarizační list
Adresa
Pozemek
Samostatný objekt
Komplex budov
Autořů projektu
Provedení
Významná přestavby
Přítelké volné plochy
Urbanistické zařazení
Funkce, využití
Kategorie ochrany
Konstrukce, materiály
Popis objektu
Stupeň zachovalosti
Zdroje
Datový materiál
Ostatní

předpokládané
KONOTACE/AURA
Kulturně-historický kontext

Seznam indexů I. INDEX KONOTACE / AURY
I.1. Architekt/kancelář/skupina
I.1.1. Známost
I.1.2. Význam
I.1.3. Vliv
I.2. Stavba
I.2.1. Hodnota stavby
I.2.2. Příslušnost stavby
I.2.3. Politický/kulturně-politický význam stavby
I.2.4. Technicko-historický význam stavby
I.2.5. Reputace/akceptace/ identifikace
I.2.6. Ohrožení

ARCHITEKTURA

určené/stanovené
INGENIUM
Estetika, originalita

Seznam indexů II. INGENIUM / INDEX ORIGINALITY
II.1. Stavba sama o sobě
II.1.1. Vzhled
II.1.2. Vrstvy/vrstvení
II.1.3. Průběh/řízcové plochy
II.1.4. Stěry
II.1.5. Datální formy a umělecká díla
II.2. Stavba ve vztahu k okolí
II.2.1. Poloha/urbanita
II.2.2. Gestika

FYZIKA

předpokládané
EFEKTIVITA
Funkce, technika

Seznam indexů III. INDEX FUNKČNOSTI / INDEX ADAPTABILITY
III.1. Funkčnost
III.1.1. Prostorová účelnost
III.1.2. Stavební fyzika
III.1.3. Odolnost
III.2. Přizpůsobivost
III.2.1. Prostorová přizpůsobivost
III.2.2. Stavebně-fyzikální přizpůsobivost

měřitelné
DATA A FAKTA
Inventarizace

Stavebně-fyzikální posouzení objektu
- Statika (potřebná/ normální statická únosnost)
- Hlavní stavební konstrukce
- Statika (potřebná/ normální statická únosnost)
- Části konstrukce
- Statika stropů
- Statika balkonů
- Statik schodů (potřebná/ normální statická únosnost)
- Regulace teploty
- vnitřní stěny
- vnější stěny
- okna
- stropy / podlahy
- Regulace hladiny hluku
- vnitřní stěny
- vnější stěny
- okna
- stropy / podlahy
- Regulace denního světla
- Regulace klimatu
- domácí technika
- Protipožární ochrana
- Ochrana zdraví (azbest)

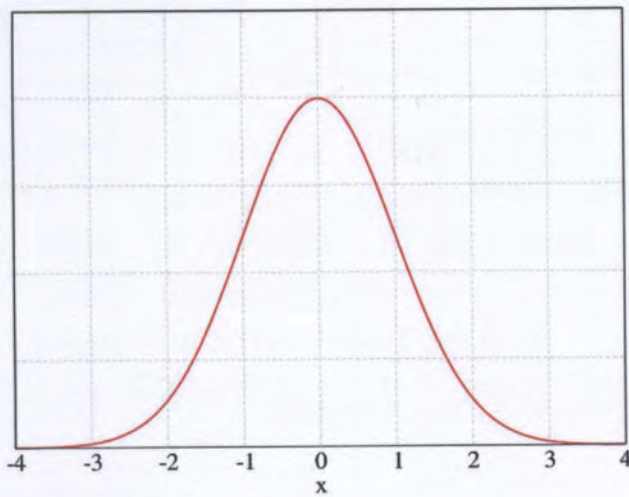
Hodnotová-/Profilová analýza

Konkrétní případ

Proces hodnocení

Posouzení

Posouzení (kulturně) historického a architektonického významu na jedné straně a nezbytných ekonomických nákladů na přizpůsobení budovy současným standardům na straně druhé, a to s ohledem na konkrétní případ.

Gauß'sche Kurve
Gaussova křivka

WERTANALYSE

Die Wertanalyse erfolgt in Indexlisten, wobei einzelne Indikatoren die jeweils relevanten Aspekte abdecken. Diese Indikatoren ‚zerlegen‘ das Objekt in ‚Komponenten‘, die in der Summe wieder ein Gesamtbild des Gebäudes (oder der Anlage) abgeben. Positive und negative Skalen der Indikatoren stehen in der Wertanalyse einander gegenüber. Die Begrifflichkeit von Index und Indikatoren ist sorgfältig so gewählt, dass sie der Komplexität der Architektur nach 1945 gerecht wird und nicht in die Falle schon etablierter, aber ungenau definierter bzw. konnotierter Begrifflichkeiten gerät (z.B. Sphäre anstelle von Raum und dgl.).

Skalierung der Indikatoren

Die Weite der Skalen reicht von -10 bis +10, wobei dies für „gar nicht zutreffend“ bzw. „höchst zutreffend“ steht und als nonverbale Antwort auf die in den Definitionen der Indikatoren immanenten Fragestellungen zu verstehen ist.

Die Streuung auf der Skala wurde bewusst weit gewählt, um die Auswirkungen der notwendigerweise auftretenden Ungenauigkeiten bei der Festlegung der Analysewerte gering zu halten und Extremwerte deutlich ablesbar zu machen. Eine geringere Weite der Skala würde im Sinne der Gauß'schen Verteilungskurve eine unübersichtliche Häufung um den Mittelwert bewirken. Das „X“ in der Mitte der Skala bedeutet „nicht vorhanden“ bzw. „nicht bewertbar“ und bleibt in allen übrigen Fällen unbelegt.

Spitzenwerte über +6 und unter -6 können/sollten zusätzlich zu den Zahlenwerten von den Erstellern der Analyse auch noch verbal begründet werden.

Um die Erstellung des Analyseprofils entsprechend zu kalibrieren, kann ein Bezugsrahmen definiert werden: z.B. ein für sämtliche Wertanalysen einheitlich definierter geografischer Raum, das heißt: Wien, Brunn, Tschechische Republik, Österreich, und deren Nachbarländer, gesamte Welt, ebenso wie ein zugehöriger zeitlicher Rahmen (z.B. 1945 bis 1979).

HODNOTOVÁ ANALÝZA

Hodnotová analýza se provádí v indexových seznamech, přičemž jednotlivé indikátory pokrývají vždy relevantní aspekty. Tyto indikátory ‚rozkládají‘ objekt do ‚komponentů‘, které jako celek zase poskytují celkový obraz budovy (nebo komplexu). Pozitivní a negativní stupnice indikátorů stojí v hodnotové analýze proti sobě. Pojmy index a indikátory byly pečlivě zvoleny tak, aby dostály komplexnosti architektury po roce 1945 a neuvázly v pasti již etablovaných, ale nepřesně definovaných popř. konotovaných pojmů (např. sféra místo prostoru apod.).

Stupňování indikátorů

Rozsah stupnic sahá od -10 do +10, což se vztahuje na „vůbec neplatí“, resp. „platí v maximální míře“ a musí být chápáno jako nonverbální odpověď na otázku, imanentně skryté v definicích indikátorů.

Rozložení na stupnici bylo vědomě zvoleno daleko od sebe, aby se minimalizovaly dopady nutně se vyskytujících nepřesností při stanovení hodnot analýzy a aby se extrémní hodnoty daly dobře přečíst. Užší stupnice by ve smyslu Gaussovy křivky rozdělení vedla k nepřehlednému seskupení kolem střední hodnoty. „X“ uprostřed stupnice znamená „není k dispozici“, resp. „nelze hodnotit“ a zůstává ve všech ostatních případech neobsazeno.

Vyšší hodnoty přes +6 a pod -6 by tvůrci analýzy mohli/měli navíc k číselným hodnotám ještě i verbálně zdůvodnit.

Aby bylo možno vytvoření profilu analýzy adekvátně vykalibrovat, lze definovat vztahový rámec: např. jednotně definovaný zeměpisný prostor pro všechny hodnotové analýzy, tzn. Vídeň, Brno, Česká republika, Rakousko a jejich sousední státy, celý svět, stejně jako příslušný časový rámec (např. 1945–1979). V souhrnném přehledu budou zapsané hodnoty všech indexových seznamů shrnuty do jediného seznamu tak, aby bylo možné jednoduše vyčíst zanesené hraniční hodnoty a specifika stavebního díla se tak dala logicky odvodit.

In einem zusammenfassenden Überblick werden die eingetragenen Werte aller Indexlisten in einer einzigen Liste so zusammengefasst, dass die eingetragenen Spitzenwerte auf einen Blick ablesbar werden und sich so die Besonderheiten eines Bauwerks nachvollziehbar lokalisieren lassen.

Für die Erstellung der Indexliste zu Konnotation und Aura sind die Auswertung von Archivalien, Primär- und Sekundärliteratur sowie Rezeptionsschrifttum (Akten, Festschriften, Zeitungen und Zeitschriften, Architekturmagazine, Lexika, Ausstellungskataloge etc.) sowie Recherchen zu den Objektbeteiligten (Architekten, Künstler, Auftraggeber etc.) erforderlich.

Für die Erstellung der Indexliste zu Ingenium ist insbesondere der Lokalausweis sowie ein intensives Studium der vorhandenen Pläne erforderlich. Für die Erstellung der Indexliste zu Funktionalität und Adaptibilität hat es sich als effektiv herausgestellt, eine Vorab-Evaluierung auf Basis des Plan- und Fotomaterials der Bestandsanalyse vorzunehmen und diese dann in einem zweiten Schritt gezielt im Zuge einer Besichtigung des Objekts zu präzisieren bzw. zu vervollständigen.

Definitionen der Indexlisten sowie der einzelnen Indikatoren

Die einzelnen Indices bestehen aus thematisch zugeordneten Indikatoren, die jeweils wesentliche Parameter der Einzelobjekte oder Anlagen erfassen.

I. KONNOTATIONS-/AURA-INDEX

Der Konnotations-/Aura-Index analysiert die Bedeutung des Werkes bzw. der Autor(en) in kultur- bzw. kunsthistorischer Hinsicht. Konnotation bezeichnet eine zusätzliche gedankliche Struktur (beigefügter Wert), die mit der Ästhetik eines Werkes grundsätzlich nichts zu tun hat, bei einer Wertanalyse aber mitschwingen kann. Ziel ist es daher, die kultur- und kunsthistorische Wertanalyse strikt von der ästhetischen Wertanalyse (Architektur) getrennt zu halten. Die relevante Bezugsgröße für die Konnotation in der kultur- und kunsthistorischen

Pro vytvoření indexového seznamu o konotaci a auře jsou nutná vyhodnocení archiválií, primární a sekundární literatury a recepčního písemnictví (akta, slavnostní spisy, noviny a časopisy, architektonické magazíny, slovníky, výstavní katalogy atd.) stejně jako rešerše o osobách, které se podílely na objektu (architekti, umělci, investoři atd.).

Pro vytvoření indexového seznamu o ingeniu je potřebná především prohlídka přímo na místě a intenzivní studium existujících plánů. Pro vytvoření indexového seznamu o funkčnosti a adaptabilitě se ukázalo být účinným provést předběžnou evaluaci, analýzu stavu na základě plánů a fotografického materiálu, a ve druhém kroku ji pak během prohlídky objektu cíleně upřesnit, popř. doplnit.

Definice indexových seznamů a jednotlivých indikátorů

Jednotlivé indexy se skládají z tematicky přiřazených indikátorů, které vždy zahrnují důležité parametry jednotlivých objektů nebo komplexů.

I. INDEX KONOTACE/AURY

Index konotace/aury analyzuje význam díla, popř. autora či autorů z kulturně-historického hlediska. Konotace označuje dodatečnou myšlenkovou strukturu (připojenou hodnotu), která v zásadě nemá nic společného s estetikou díla, ovšem může mít vliv při hodnotové analýze. Cílem je proto přísně oddělit kulturně- a umělecko-historickou hodnotovou analýzu od estetické hodnotové analýzy (architektura). Relevantní vztahová veličina pro konotace v kulturně- a umělecko-historické hodnotové analýze je (výlučně) kulturně-historický a umělecko-historický význam, např. ve smyslu známosti, slávy.

U stavebních děl, která došla změny (přestavba, přístavba, sanace apod.), je v případě, že změna má význam, resp. účinek sama o sobě, nutno vytvořit index konotace/aury také pro přestavbu, resp. změnu a jako autora uvést příslušného architekta. Hodnocení díla a jeho autorů se tak provádí pro současný stav (status

Wertanalyse ist (ausschließlich) die kultur- und kunsthistorische Bedeutung, z.B. im Sinne von Bekanntheit, Berühmtheit. Bei Bauwerken, die verändert wurden (Umbau, Zubau, Sanierung und dgl.), ist im Falle, dass die Veränderung eigenständige Wirkung bzw. Bedeutung hat, der Konnotations-/Aura-Index auch für den Umbau bzw. die Veränderung und den/die damit in Verbindung stehenden Architekten als Urheber zu erstellen. Die Einschätzung des Werkes und dessen Urheber erfolgt somit für den gegenwärtigen Zustand (Status quo) und den Zustand zur Entstehungszeit (Status ante quem).

I.1. ArchitektIn/Büro/Gruppe

I.1.1. Bekanntheit

I.1.1.1. Bekanntheitsgrad

Einschätzung der Bekanntheit des/der ArchitektInnen/der Gruppe unabhängig von dem jeweils gegenständlichen Werk und der Bedeutung des/der ArchitektInnen/der Gruppe.

Der Bekanntheitsgrad kann sich im Lauf der Zeit verändern/verändert haben und ist auch von medialer Tätigkeit und Zeitgeist abhängig. Eingeschätzt wird der Bekanntheitsgrad zum Bewertungszeitpunkt.

I.1.2. Bedeutung

Einschätzung der Bedeutung der/des Architektin/Architekten der Gruppe unabhängig von dem jeweils gegenständlichen Werk. Relevante Bezugsgrößen sind kultur- und kunsthistorische Bedeutung und Bekanntheit anderer Personen/ArchitektInnen/Teams.

I.1.2.1. Die Bedeutung der Person(en) als Architektin/Architekt

Einschätzung der Bedeutung der Person in kunsthistorischer Hinsicht in Bezug auf Architektur.

I.1.2.2. Die Bedeutung der Person(en) als Theoretikerin/Theoretiker

Einschätzung der Bedeutung der Person in kulturhistorischer Hinsicht.

I.1.2.3. Die Bedeutung der Person(en) als Lehrerin/Lehrer oder Schülerin/Schüler

Einschätzung der Bedeutung der Person in kulturhistori-

quo) a pro stav v okamžiku vzniku díla (status ante quem).

I.1. Architekt/kancelář/skupina

I.1.1. Známost

I.1.1.1. Stupeň známosti

Ohodnocení známosti architekta/architektů/skupiny nezávisle na předmětném díle a významu architekta/skupiny.

Stupeň známosti se může/mohl během času změnit a závisí také na mediální činnosti a duchu doby. Stupeň známosti se posuzuje v okamžiku hodnocení.

I.1.2. Význam

Hodnocení významu architekta/architektů/skupiny nezávisle na daném díle. Relevantní vztažné veličiny jsou kulturně- a umělecko-historický význam a známost jiných osob/architektů/týmů.

I.1.2.1. Význam osob(y) jako architekta

Hodnocení významu osoby z umělecko-historického hlediska ve vztahu k architektuře.

I.1.2.2. Význam osob(y) jako teoretika

Hodnocení významu osoby z kulturně-historického hlediska.

I.1.2.3. Význam osob(y) jako učitele nebo žáka

Hodnocení významu osob z kulturně-historického hlediska ve vztahu k její příslušnosti do určité vzdělávací instituce (např. škola Otty Wagnera, Rainerova škola apod.).

I.1.2.4. Význam osob(y) jako odborníka

Hodnocení významu osoby z odborného hlediska.

I.1.2.5. Jiný význam osob(y)

Hodnocení významu osoby ve specifické odborné oblasti, která nesouvisí s klasickou architekturou (např. umění, věda, výzkum atd.).

I.1.3. Vliv

Hodnocení vlivu osoby na architektonickou scénu.

I.1.3.1 Historický vliv

Vliv na současnou architektonickou scénu v době vzniku díla.

Wohnhausanlage Vorgartenstraße, Wien.
Architektur: Carl Auböck, Carl Rössler, Adolf Hoch, 1959-62
Bytový dům Vorgartenstraße, Vídeň.
Architektura: Carl Auböck, Carl Rössler, Adolf Hoch, 1959-62

Wohnpark Alt Erlaa, Wien. Architektur: Harry Glück u.a., 1968-85
Bytový komplex Erlaa, Vídeň. Architektura: Harry Glück aj., 1968-85

scher Hinsicht in Bezug auf seine/ihre Zugehörigkeit zu einer Ausbildungsinstitution (z.B. Otto-Wagner-Schule, Rainer-Schule und dgl.).

I.1.2.4. Die Bedeutung der Person(en) als Spezialistin/Spezialist

Einschätzung der Bedeutung der Person in fachlicher Hinsicht.

I.1.2.5. Andere Bedeutungen der Person(en)

Einschätzung der Bedeutung der Person auf einem Fachgebiet, das nichts mit klassischer Architektur zu tun hat (z.B. Kunst, Wissenschaft, Forschung etc.).

I.1.3. Einfluss

Einschätzung des Einflusses der Person auf die Architekturszene.

I.1.3.1 Einfluss historisch

Einfluss auf die zeitgenössische Architekturszene, das heißt in der Zeit der Entstehung des Werkes.

I.1.3.2. Einfluss gegenwärtig

Einfluss auf die gegenwärtige Architekturszene.

I.2. Bauwerk

I.2.1. Stellenwert des Bauwerks

I.2.1.1. Bedeutung in Bezug auf das Gesamtwerk der/des Architektin/Architekten

Einschätzung der kultur- bzw. kunsthistorischen Bedeutung des gegenständlichen Werkes im Verhältnis zum Gesamtwerk des/der Architekten/in/Teams, in statistischer Hinsicht (z.B. das erste Werk, das letzte Werk, das einzige erhaltene Werk ...) aus heutiger Sicht.

I.2.2. Vorbildlichkeitswirkung des Bauwerks

Rolle des gegenständlichen Bauwerks im bzw. Einfluss auf das Architekturgeschehen innerhalb eines für die gesamte Wertanalyse einheitlich definierten Zeitraumes und Umfeldes im Sinne einer kultur- bzw. kunsthistorischen Größenordnung. Das Bauwerk kann als Form, in seiner Funktion, als Typus, als Konstruktion und dgl. zum Vorbild für ähnliche Bauaufgaben werden – z.B. Prototyp einer Serie, Pilotprojekt. (Beispiel: Wohnhausanlage Vorgartenstraße/Auböck, Rössler, Hoch)

I.1.3.2. Současný vliv

Vliv na současnou architektonickou scénu.

I.2. Stavba

I.2.1. Hodnota stavby

I.2.1.1. Význam ve vztahu k celkovému dílu architekta
Hodnocení kulturně-, popř. umělecko-historického významu předmětného díla ve vztahu k celkovému dílu architekta/týmu, ze statistického hlediska (např. první dílo, poslední dílo, jediné dochované dílo ...) z dnešního pohledu.

I.2.2. Příkladnost stavby

Role předmětné stavby v architektuře (resp. její vliv na ni) se provádí v časovém a prostorovém rámci jednotně definovaném pro celou analýzu hodnot, ve smyslu kulturně nebo umělecko-historické veličiny. Stavba jako forma se může svou funkcí, jako typ, jako konstrukce apod. stát vzorem pro podobné stavební úkoly – např. prototyp série, pilotní projekt. (Příklad: Komplex bytových domů Vorgartenstraße/Auböck, Rössler, Hoch)
I.2.2.1. Příkladný typ, forma, funkce, konstrukce apod.
blížkost, popř. vzdálenost stavby k roli vzoru z dnešního pohledu a zcela nezávisle na tom, zda byla v době vzniku díla příkladnost zamýšlena či nikoliv. Jako příklad mohou sloužit celá stavba nebo jednotlivé části – např. předzahrádka, bazény, komplexy teras. (Příklad: Bytový dům Alterlaa/Glück a jiní.)

Ringturm, Wien.
Architektur: Erich Boltenstern, 1953-55
Ringturm, Vídeň.
Architektura: Erich Boltenstern, 1953-55

1.2.2.1. Vorbildlicher Typus, Form, Funktion, Konstruktion und dgl.

Nähe bzw. Entfernung des Bauwerks zu einer Rolle als Vorbild, aus heutiger Sicht und ganz gleich, ob diese Vorbildfunktion zur Entstehungszeit beabsichtigt oder nicht beabsichtigt war. Es können das gesamte Bauwerk oder Einzelteile als Vorbild dienen – z.B. Vorgärten, Schwimmbecken, Terrassenanlagen. (Beispiel: Wohnbau Alterlaa/Glück u.a.)

1.2.3. Politische/kulturpolitische Bedeutung des Bauwerks

Repräsentation übergeordneter Ideen, die durch das Bauwerk bewirkt wurden. Die Vorbildwirkung besteht in der Rolle des öffentlichen Identifikationsobjektes, unabhängig davon, ob Typus, Funktion und dergleichen auch tatsächliche Wiederholung in anderen Bauwerken fanden (z.B. pars pro toto, Weltstadtgedanke, aufgelockerte Großstadt, Dezentralisierung der Stadt, Hochhausidee). (Beispiele: Ringturm/Boltenstern; Donauturm/Lintl, Krapfenbauer)

1.2.3.1. Gesellschaftlicher Auftrag historisch/zur Entstehungszeit

Bedeutung des Bauwerks in Hinblick auf seine Gestik bzw. Symbolik in der Repräsentation gesellschaftlicher oder gesellschaftspolitischer Ideen zum Entstehungszeitpunkt. (Beispiel: Juridicum Wien/Hiesmayr)

1.2.3.2. Gesellschaftlicher Auftrag gegenwärtig

Bedeutung des Bauwerks in Hinblick auf seine Gestik bzw. Symbolik in der Repräsentation gesellschaftlicher oder gesellschaftspolitischer Ideen zum Zeitpunkt der Erstellung der Wertanalyse.

1.2.3.3. Bedeutung des Bauwerks als (politisches) Zeitzeugnis

Bedeutung als (politisches) Zeitzeugnis in Zusammenhang mit Ereignissen um das/mit dem Bauwerk, unabhängig von der rein kulturellen Einschätzung und des Bezuges zum Gesamtwerk des/derselben Architekten/in.

1.2.3. Politický/kulturně-politický význam stavby

Reprezentace nadřazených myšlenek, které dilo vyvolalo. Příkladnost spočívá v roli veřejného objektu identifikace, nezávisle na tom, zda typ, funkce a podobně našly skutečně opakování v jiných stavbách (např. pars pro toto, myšlenka světového města, uvolněné velkoměsto, decentralizace města, myšlenka výškových domů). (Příklad: Ringturm/Boltenstern; Donauturm/Lintl, Krapfenbauer)

1.2.3.1. Společenské poslání – historické/v době vzniku
Význam stavby z hlediska jeho gestiky, resp. symboliky v reprezentaci společenských nebo společensko-politických myšlenek v době vzniku stavebního díla. (Příklad: Juridicum Vídeň/Hiesmayr)

1.2.3.2. Společenské poslání – současné
Význam stavby z hlediska jeho gestiky, resp. symboliky v reprezentaci společenských nebo společensko-politických myšlenek v době vzniku hodnotové analýzy.

1.2.3.3. Význam stavby jako (politického) svědectví doby
Význam jako (politického) svědectví doby v souvislosti s událostmi kolem stavby, nezávisle na čistě kulturním hodnocení a vztahu k celkovému dílu architekta.

1.2.4. Technicko-historický význam stavby/technologické inovace

Hodnocení stupně novosti stavby nebo jejích jednotlivých složek z technologického hlediska. Relevantní je blízkost k prvotnímu použití nějaké technologie, resp. stavebně-technického řešení, netradičnost konstrukce ve smyslu statické, stavební struktury ve srovnání s jinými stavbami. Pro hodnotovou analýzu představuje inovace pouze kulturně-, resp. umělecko-historickou veličinu, ve statickém smyslu a bez nutného vztahu ke kvalitě estetického, resp. architektonického řešení.

I.2.4. Technikgeschichtliche Bedeutung des Bauwerks/technologische Innovation

Neuigkeitswert des gegenständlichen Werkes bzw. einzelner Komponenten desselben in technologischer Hinsicht. Relevant ist dabei die Nähe zur Erstmöglichkeit des Einsatzes einer Technologie bzw. bautechnischen Lösung, der Neuartigkeit der Konstruktion im Sinne der statischen, baulichen Struktur im Vergleich zu anderen Bauwerken. Für die Wertanalyse stellt die Innovation nur eine kultur- bzw. kunsthistorische Größe dar, im statistischen Sinne und ohne zwingenden Bezug zur Qualität der ästhetischen bzw. architektonischen Lösung. In den folgenden Untergruppen kann eine Lokalisierung bzw. Zuordnung des eingeschätzten Innovationsgrades zu einzelnen technologischen Bauteilen bzw. Komponenten erfolgen.

I.2.4.1. Konstruktion (Grundkonstruktion)

Technologischer Innovationsgrad der Konstruktion (Grundkonstruktion) in statischer und materialtechnischer Hinsicht.

I.2.4.2. Regelung

Technologischer Innovationsgrad der Regelung (Fassadenaufbau, Fenster, Sonnenschutz und dgl.) in konstruktiver und materialtechnischer Hinsicht.

I.2.4.3. Materialien

Technologischer Innovationsgrad, bezogen auf den Einsatz von (neuen) Materialien und deren Kombinationen untereinander. Dies gilt sowohl in Hinblick auf die Grundkonstruktion (vgl. I.2.4.1.) als auch auf die Regelung (vgl. I.2.4.2.), insbesondere aber auch für Materialien, die nicht Bestandteil von Konstruktion und Regelung sind (z.B. Oberflächen Innenraum: Fußböden, Decken, Wände und dgl.).

I.2.4.4. Haustechnische Lösung

Technologischer Innovationsgrad der haustechnischen Lösung (Klima-, Lüftungstechnik, Heizung, Kühlung, Infrastruktur, Sonderlösungen und dgl.).

I.2.4.5. Lichttechnische Lösung innen

Technologischer Innovationsgrad hinsichtlich der beleuchtungstechnischen Lösung der Innenräume.

V následujících podskupinách může být provedena lokalizace, resp. přiřazení hodnoceného stupně inovace k jednotlivým technologickým částem stavby, resp. komponentům.

I.2.4.1. Konstrukce (základní konstrukce)

Stupeň technologické inovace konstrukce (základní konstrukce) ze statického a materiálně-technického hlediska.

I.2.4.2. Regulace

Stupeň technologické inovace úpravy (struktura fasády, okna, zastínění apod.) z konstruktivního a materiálně-technického hlediska.

I.2.4.3. Materiály

Stupeň technologické inovace při použití (nových) materiálů a jejich vzájemné kombinace. Platí to jak pro základní konstrukci (viz I.2.4.1.) tak i pro regulaci (viz I.2.4.2.), a především pro materiály, které nejsou součástí konstrukce ani regulace (např. povrchy v interiéru: podlahy, stropy, stěny apod.).

I.2.4.4. Řešení technického vybavení budovy

Stupeň technologické inovace v technickém vybavení budovy (klimatizace, větrací technika, topení, infrastruktura, speciální řešení apod.)

I.2.4.5. Technické řešení osvětlení – interiér

Stupeň technologické inovace při technickém řešení osvětlení v interiéru.

I.2.4.6. Technické řešení osvětlení – exteriér/efektní osvětlení

Stupeň technologické inovace při technickém řešení osvětlení v exteriéru, resp. na rozhraní k veřejnému prostoru (osvětlení fasád, přímé okolí, mediální komponenty).

I.2.4.7. Akustické řešení

Stupeň technologické inovace při akustickém řešení interiérových prostorů.

1.2.4.6. Lichttechnische Lösung außen/Effektlicht
Technologischer Innovationsgrad hinsichtlich der
beleuchtungstechnischen Lösung, soweit diese den
Außenraum bzw. die Schnittstelle zum öffentlichen
Raum betrifft (Fassadenbeleuchtung, direktes Umfeld,
Effektlicht, mediale Komponenten).

1.2.4.7. Akustische Lösung
Technologischer Innovationsgrad hinsichtlich der akus-
tischen Lösung der Innenräume.

1.2.5. Reputation/Akzeptanz/Identifikation

Einschätzung der Akzeptanz eines Bauwerks durch
dessen NutzerInnen, die Öffentlichkeit und Exper-
tinnen bzw. Experten, insbesondere im Sinne einer
Rezeptionsgeschichte. Die Akzeptanz und Rezep-
tionsgeschichte ist in erster Linie eine kultur- bzw.
kunsthistorische Größenordnung und steht nicht
zwingend in Zusammenhang mit der ästhetischen bzw.
architektonischen Qualität eines Bauwerks, sondern ist
vielmehr abhängig von einem Zusammenspiel sozialer,
infrastruktureller, politischer, funktionaler und baulicher
Faktoren.

1.2.5.1. Akzeptanz zeitgenössisch unter Expertinnen
und Experten (Erbauungszeit)

Einschätzung der Akzeptanz des gegenständlichen
Bauwerks durch Sachverständige zur Erbauungszeit,
ablesbar z.B. an der medialen Aufmerksamkeit in Publi-
kationen durch Fachmedien und Fachjournalisten oder
Wettbewerbsgewinn.

1.2.5.2. Akzeptanz zeitgenössisch in der Öffentlichkeit
(Erbauungszeit)

Einschätzung der Akzeptanz des gegenständlichen
Bauwerks durch die Öffentlichkeit zur Erbauungszeit,
ablesbar z.B. an der medialen Aufmerksamkeit in Publi-
kationen und Präsenz abseits von Fachmedien.

1.2.5.3. Akzeptanz heute unter Expertinnen und Exper-
ten

Einschätzung der Bewertung des gegenständlichen
Bauwerks durch Sachverständige zum Zeitpunkt der
gegenständlichen Wertanalyse, ablesbar z.B. an der
Präsenz und Bewertung in Fachmedien, Führern, Aus-

1.2.5. Reputace/akceptace/identifikace

Hodnocení akceptace stavby jejími uživateli, veřejností
a odborníky, zvláště ve smyslu vývoje její recepce. Ak-
ceptace a vývoj recepce je v první řadě kulturně- nebo
umělecko-historickou veličinou a nemusí nutně souviset
s estetickou, resp. architektonickou kvalitou stavby,
nýbrž spíše se souhrnem sociálních, infrastrukturních,
politických, funkčních a stavebních faktorů.

1.2.5.1. Akceptace dobovými experty (tj. v době výstavby)
Hodnocení akceptace předmětné stavby odborníky
v době výstavby, např. podle pozornosti v publikacích,
v odborných médiích a mezi novináři z oboru či podle
výher v soutěžích.

1.2.5.2. Akceptace dobovou veřejností (tj. v době
výstavby)

Hodnocení akceptace předmětné stavby veřejností
v době výstavby, možno vyčíst např. podle mediální
pozornosti a z toho, jak je dílo vnímáno mimo odborná
médiá.

1.2.5.3. Akceptace současnými experty

Hodnocení předmětné stavby odborníky v okamžiku
předmětné hodnotové analýzy, např. podle prezentace
a hodnocení v odborných médiích, průvodcích, na
výstavách a v přímých rozhovorech nebo podle míry
památkové ochrany.

1.2.5.4. Akceptace současnou veřejností

Hodnocení akceptace předmětné stavby veřejností
v době vzniku předmětné hodnotové analýzy, např.
podle hodnocení v průzkumech, občanských
iniciativách, médiích atd., mimo odborná média,
jak v národním, tak i v mezinárodním měřítku.

1.2.5.5. Akceptace uživateli/identifikace

Hodnocení akceptace předmětné stavby uživateli od
okamžiku vzniku díla do doby vzniku předmětné hodno-
tové analýzy, např. podle stupně provedených zásahů,
identifikace, resp. přivlastnění, intenzity využití.

stellungen und direkten Gesprächen oder infolge eines bestehenden Denkmalschutzes.

I.2.5.4. Akzeptanz heute in der Öffentlichkeit
Einschätzung der Akzeptanz des gegenständlichen Bauwerks durch die Öffentlichkeit zum Zeitpunkt der gegenständlichen Wertanalyse, ablesbar z.B. an der Bewertung in Umfragen, Bürgerinitiativen, Medien etc. abseits von Fachmedien, sowohl national als auch international.

I.2.5.5. Akzeptanz durch Nutzerinnen und Nutzer/ Identifikation
Einschätzung der Akzeptanz des gegenständlichen Bauwerks durch die Nutzerinnen und Nutzer vom Entstehungszeitpunkt bis zum Zeitpunkt der gegenständlichen Wertanalyse, ablesbar z.B. am Grad der Veränderung, Identifikation bzw. Besitzergreifung, Nutzungsintensität.

I.2.6. Bedrohung

I.2.6.1. Erhaltungsprognose
Einschätzung der Beständigkeit des gegenständlichen Bauwerks auf Basis des Augenscheins bzw. der sichtbaren Informationen über gegenwärtige Nutzung, Zustand und dgl. (Wird das Bauwerk erhalten, werden oder sind Abriss bzw. tiefgreifende Veränderungen wahrscheinlich).

I.2.6. Ohrožení

I.2.6.1. Prognóza zachování
Hodnocení trvalosti předmětné stavby na základě jejího vzezření, resp. informací o současném využití, stavu apod. (Bude stavba zachována nebo je pravděpodobná demolice či významné změny?).

ARCHITEKTUR/ARCHITEKTIZITÄT

Architektur ist die subtraktive Abgrenzung eines Raumes vom Universum (Zitat: „Die Uraufgabe des Bauens ist, Sphären zu bestimmen, zu produzieren“ ©Jan Tabor). Architektur umfasst all das, was bei einem Bauwerk über die reine Zweckerfüllung hinausgeht und die Gesamtheit seiner Erscheinung ausmacht. Die Wert-/Profilanalyse Architektur/Ästhetik umfasst die gestalterische Dimension sämtlicher Bestandteile eines Bauwerks, unabhängig von der kultur- bzw. kunsthistorischen Dimension (z.B. Marktwert des Architekten, Rezeptionsgeschichte ...) und unabhängig von der physikalischen bzw. bautechnischen Dimension (Nachhaltigkeit etc.). Für die architektonische/ästhetische Wertanalyse wird das Bauwerk in (immer wiederkehrende) Komponenten zerlegt (Dekonstruktion), die in der Folge für sich als Einzelteile und in ihrer Wechselwirkung analysiert werden. So kann ein im Vergleichsverfahren festgelegter Wert bzw. eine Besonderheit im Gebäude lokalisiert und nachvollziehbar zugeordnet werden. Über das Bauwerk selbst hinaus ist für die architektonische/ästhetische Wertanalyse auch der gestalterische Bezug bzw. die gestalterische Interaktion zur baulichen und topografischen Umgebung relevant. Ist ein Bauwerk Teil einer Anlage, die einem übergeordneten Konzept folgt, so wird die ästhetisch-architektonische Wertanalyse einmal sowohl für die Anlage als Gesamtheit als auch für jedes einzelne Bauwerk durchgeführt.

II. INGENIUM/ORIGINALITÄTSINDEX

In einem Bauwerk sind die Qualität der Vernetzung aller äußeren und inneren Rahmenbedingungen, Einflüsse und deren Verbindung mit einer spezifischen Gestalt von Bedeutung.

Ein Bauwerk ist ein Produkt der menschlichen Intelligenz. In diesem Sinne umfasst der Begriff Ingenium für die Einschätzung der gestalterischen Lösungsqualität eines Bauwerks sowohl die Einzigartigkeit der Lösung (Originalität/Divergenz) als auch die Folgerichtigkeit der Lösung (Intelligenz/Konvergenz). Anders als bei der

ARCHITEKTURA/ARCHITEKTICITA

Architektura je subtraktivní vymezení prostoru ve vesmíru (citát: „Prapůvodním úkolem stavění je určovat, produkovat sféry“ ©Jan Tabor).

Architektura zahrnuje vše, co u stavby přesahuje čistou účelovost a tvoří její celkový vzhled. Hodnotová/profilová analýza architektury/estetiky zahrnuje výtvarnou dimenzi všech součástí stavby, nezávisle na kulturně-, popř. umělecko-historické dimenzi (např. tržní hodnota architekta, vývoj recepce...) a nezávisle na fyzikální, popř. stavebně-technické dimenzi (dlouhodobá udržitelnost atd.).

Pro architektonickou/estetickou hodnotovou analýzu se stavba rozkládá na (neustále se opakující) složky, které jsou následně analyzovány samostatně jako jednotlivé části i ve své souhře. Tímto způsobem lze ve srovnávacím procesu lokalizovat a logicky přiřadit stanovenou hodnotu, resp. určité specifikum budovy. Kromě samostatné stavby je pro architektonickou/estetickou hodnotovou analýzu relevantní také utvářecí vztah, resp. utvářecí interakce ke stavebnímu a topografickému prostředí.

Je-li stavba součástí souboru podléhajícího nějaké nadřazené koncepci, provádí se esteticko-architektonická hodnotová analýza jak pro soubor, tak i pro každou jednotlivou stavbu.

II. INGENIUM/INDEX ORIGINALITY

U stavby má význam kvalita propojení všech vnějších a vnitřních rámcových podmínek a vlivů stejně jako jejich spojení se specifickým ztvárněním.

Stavba je produktem lidské inteligence. V tomto smyslu zahrnuje pojem ingenia při hodnocení tvůrčí kvality stavby jak jedinečnost řešení (originalitu/divergenci), tak i důslednost řešení (inteligenci/konvergenzi). Na rozdíl od hodnocení umění není stupeň inovace stavby relevantní pro posouzení jeho estetické kvality nebo významu. V hodnotové/profilové analýze se stanoví stupeň specifčnosti a zvláštnosti výtvarného řešení zvláště s ohledem na kvalitu vzájemných vztahů různých složek stavby a okolí stavby.

Universität für Angewandte Kunst (Zubau), Wien.
Architektur: Karl Schwanzer, 1962-65
Univerzita užitého umění (přistavená část), Vídeň.
Architektura: Karl Schwanzer, 1962-65

Z-Filiale Favorite
Architektur: Günz
Pobočka Z Favori
Architektura: Günz

Beurteilung von Kunst ist der Innovationsgrad eines Bauwerks nicht für die Beurteilung seiner ästhetischen Qualität oder Bedeutung relevant.

In der Wert-/Profilanalyse erfolgt eine Festlegung des Grades der Eigenständigkeit und der Besonderheit einer gestalterischen Lösung, insbesondere im Hinblick auf die Qualität der Beziehung der unterschiedlichen Komponenten eines Bauwerks zueinander und zur Umgebung des Bauwerks.

II.1. Bauwerk an sich

Analysiert wird das Bauwerk selbst, seine Gestalt als Gesamtes, sein Aufbau, seine raumbildenden Funktionen und Qualitäten als auch die Qualität der Verbindung mit beigelegten Werken, z.B. Kunst.

II.1.1. Gestalt

Morphologie, (äußeres) Erscheinungsbild
Analyse der Gestalt eines Bauwerks mit dem Ziel, die entscheidende Grundqualität (der bestehenden Gestalt) festzulegen.

Die Gestalt eines Bauwerks bezieht sich auf dessen gesamte Erscheinung. Der Begriff Gestalt umfasst im Wesentlichen das äußere Erscheinungsbild und die damit in Verbindung stehenden Bezüge zum inneren Aufbau eines Bauwerks.

II.1.1.1. Komplexität

Analysiert die Gestalt eines Bauwerks im Hinblick auf die Vernetzung, Verknüpfung und Wechselwirkung seiner Einzelkomponenten untereinander.
Mit zunehmender Komplexität verringert sich die (einfache) Beschreibbarkeit und Reproduzierbarkeit des Bauwerks.

Komplexität bezeichnet die Vielfalt der einwirkenden Faktoren sowie ihre Abhängigkeiten untereinander und ist eine mögliche Form eines Gegenteils von Einfachheit, Determinierbarkeit und Reduktion/Lapidarität.
(Beispiele: Centre Pompidou/Piano, Rogers)

II.1.1.2. Reduktion/Lapidarität

Minimalismus, Einfachheit
Analysiert die Gestalt eines Bauwerks im Hinblick auf

II.1. Stavba

Analyzuje se samotná stavba, její struktura, prostorová funkce a kvality stejně jako kvalita propojení s doplňkovými díly, např. uměním.

II.1.1. Vzhled

Morfologie, (vnější) vzhled

Analýza vzhledu stavby s cílem definovat rozhodující základní kvalitu.

Vzhled stavby se vztahuje na její celkovou podobu.

Pojem vzhled v podstatě zahrnuje vnější podobu a s ní související vazby k vnitřní struktuře stavby.

II.1.1.1. Komplexnost

Analýzuje vzhled stavby s ohledem na propojení, vazby a vzájemné působení jejich jednotlivých složek.

S rostoucí komplexností se snižuje možnost stavbu jednoduše popsat a reprodukovat. Komplexnost označuje různorodost působících faktorů a jejich vzájemné závislosti a je možnou formou protikladu jednoduchosti, determinovatelnosti a redukce/lapidárnosti.
(Příklady: Centre Pompidou/Piano, Rogers)

II.1.1.2. Redukce/lapidárnost

Minimalismus, jednoduchost

Analýzuje vzhled stavby s ohledem na jednoduchost a determinovatelnost.

Je možnou protiformou komplexnosti. Redukce/lapidárnost jako vzhled je v ideálním případě výsledkem intenzivní konfrontace všech vlivů působících na stavbu, jde tedy o překonání komplexnosti a návrat k jednoduchosti.
(Příklady: Univerzita užitého umění /Schwanzer; Administrativní budova Hofmann-Laroche/Lippert)

II.1.1.3. Skulpturalita

Stavba jako umělecké dílo

Analýzuje se blízkost stavby ke trojdimenzionálnímu uměleckému dílu.

Vysoká míra skulpturality reaguje obzvláště citlivě na jakýkoli druh zásahů a změn podobně jako ucelené umělecké dílo.

Skulpturalita může být jednoduchá, ale i komplexní.
(Příklady: Kaple Ronchchamps/Le Corbusier; Kostel Maurer Berg/Wotruba; pobočka Z Favoritenstraße/

Bürohaus Grothusen, Wien. Architektur: Hans Puchhammer und Gunther Wawrik, 1970-72
Kancelářská budova Grothusen, Vídeň.
Architektura: Hans Puchhammer a Gunther Wawrik, 1970-72

die Einfachheit und Determinierbarkeit. Ist eine mögliche Gegenform von Komplexität. Die Reduktion/Lapidarität als Gestalt ist im Idealfall das Ergebnis einer intensiven Auseinandersetzung mit allen Wechselwirkungen, die auf ein Bauwerk einwirken; somit also die Überwindung von Komplexität und Rückführung auf eine Einfachheit. (Beispiele: Universität für angewandte Kunst/Schwanzler; Bürohaus Hofmann-Laroche/Lippert)

II.1.1.3. Skulpturalität

Bauwerk als Kunstwerk

Analysiert die Nähe des Bauwerks zu einem dreidimensionalen Kunstwerk.

Ein hohes Maß an Skulpturalität reagiert besonders sensibel auf jede Art von Eingriffen und Veränderungen, vergleichbar einem in sich (ab)geschlossenen Kunstwerk. Die Skulpturalität eines Bauwerks kann einfach, aber auch komplex sein. (Beispiele: Kirche Ronchamp/Le Corbusier; Kirche Maurer Berg/Wotruba; Z-Filiale Favoritenstraße/Domenig; ehem. AUA Zentrale Oberlaa/Lippert)

II.1.2. Schichten/Schichtung

Volumenabgrenzung

Schichten bezeichnen den Aufbau der volumsabgrenzenden Teile eines Bauwerks. Sie umfassen also sowohl die Grundkonstruktion als auch die eigentlich raumtrennenden Schichten (bzw. Hüllen, Regulativ) zwischen Innen- und Außenraum, soweit diese für die Ästhetik bzw. Architektur/Architektizität relevant sind.

Im Sinne von Sempers Bekleidungstheorie lässt sich die Architektur in ihrem Grundaufbau im Wesentlichen in eine Konstruktion bzw. tragende Funktion und eine bekleidende Schichte trennen. Die Analyse der Schichtung umfasst Bauteile in allen drei Dimensionen (also auch das Dach).

II.1.2.1. Konstruktion

Die Konstruktion definiert sich als die tragende Grundstruktur eines Bauwerks. Im Gegensatz zum sogenannten Regulativ (=nichttragende oder nur sich selbst tragende Abgrenzung von Außenraum und Innenraum) kann die Konstruktion sichtbar sein oder nicht sicht-

Domenig; bývalá centrála společnosti AUA Oberlaa/Lippert)

II.1.2. Vrstvy/vrstvení

Vymezení objemu

Vrstvy označují strukturu částí stavby, které vymezují její objem. Zahrnují tedy jak základní konstrukci, tak i skutečné vrstvy (popř. pláště, regulativy) dělící prostor mezi interiérem a exteriérem, jsou-li pro estetiku, popř. architekturu/architekticitu relevantní.

Ve smyslu Semperovy teorie „odívání“ lze architekturu v základní struktuře rozdělit na konstrukci, resp. nosnou funkci a vrstvu obkladovou. Analýza vrstvení zahrnuje stavební prvky ve všech třech dimenzích (tedy i střechu).

II.1.2.1. Konstrukce

Konstrukce se definuje jako základní nosná struktura-stavby. Na rozdíl od takzvaného regulativu (= nenosné nebo jen samonosné vymezení vnějšího a vnitřního prostoru) může být konstrukce viditelná nebo neviditelná, ukrytá ve vymežující vrstevnatosti stavby. V hodnotové analýze je definována kvalita a význam, resp. relevance konstrukce pro estetický vzhled architektury jako celkové kompozice (=architekticitu). (Příklady: Centre Pompidou/Piano, Rogers; Administrativní budova Grothusen/Puchhammer, Wawrik; budova AUVA Adalbert-Stifter-Straße/Hlaweniczka)

II.1.2.2. Regulace

Plášť, povlak, stěna

Úmyslně široce pojatý termín úpravy zahrnuje ty části stavby, které oddělují vnější prostor od vnitřního a řídí, popř. regulují vzájemné působení těchto prostorů. Regulace je komplementární část konstrukce, v konkrétních případech s ní však může tvořit celek. Hodnotovou analýzou je definována kvalita této regulace a její význam/relevance pro estetický vzhled a architekturu jako celkovou kompozici (=architekticitu). Regulace tedy zahrnuje jak říditelně propustné stavební díly (okna, zastínění, dveře, otvory), tak i fixované,

Concordia-Hof, Wien. Architektur: Max Fellerer und Eugen Wörle, 1952-55
 Obytná stavba Concordiaplatz („Concordia-Hof“), Vídeň.
 Architektura: Max Fellerer a Eugen Wörle, 1952-55

Slowakische Sendeanstalt, Bratislava. Architektur: Stefan Svetko, Stefan Durkovic und Barnabas Kissling, 1962-83
 Slovenský rozhlas, Bratislava. Architektura: Stefan Svetko, Stefan Durkovic a Barnabas Kissling, 1962-83

bar in der abgrenzenden Schichtung eines Bauwerks verborgen sein.

In der Wertanalyse wird die Qualität sowie die Bedeutung bzw. Relevanz der Konstruktion in Bezug auf die ästhetische Erscheinung der Architektur als Gesamtkomposition (=Architektizität) festgelegt. (Beispiele: Centre Pompidou/Piano, Rogers; Bürohaus Grothusen/Puchhammer, Wawrik; AUVA Gebäude Adalbert-Stifter-Straße/Hlaweniczka)

II.1.2.2. Regelung

Hülle, Haut, Wand

Der bewusst weit gespannte Begriff der Regelung umfasst jene Teile eines Bauwerks, die den Außenraum vom Innenraum abgrenzen sowie die Wechselwirkung zwischen diesen Räumen steuern bzw. regulieren. Die Regelung ist der komplementäre Teil der Konstruktion, kann aber in Einzelfällen mit dieser eine Einheit bilden. Durch die Wertanalyse wird die Qualität der Regelung sowie deren Bedeutung/Relevanz in Bezug auf die ästhetische Erscheinung/der Architektur als Gesamtkomposition (=Architektizität) festgelegt.

Die Regelung umfasst demnach sowohl steuerbar durchlässige Bauteile (Fenster, Sonnenschutz, Türen, Öffnungen) als auch fixiert undurchlässige Bauteile (Wände und dgl.). (Beispiele: Verwaltungsgebäude Hintere Zollamtsstraße/Domenig; Slowakische Sendeanstalt/Durkovic, Kissling, Svetko; Clima City Hotel/Hiesmayr)

II.1.3. Fronten/Ansichtsflächen

Ansichten, Aufriss, Fassade

Der Begriff der Fronten definiert die Ansichtsflächen eines Gebäudes im Sinne einer planimetrischen, zweidimensionalen Komposition und unterscheidet zwischen Haupt- und Nebenfronten.

Bei der Wertanalyse der Fronten werden Qualität und Relevanz der Fronten in Bezug auf die ästhetische Gesamtkomposition (=Architektizität) festgelegt, ebenso wie das Verhältnis der Bedeutungen von Hauptfront und Nebenfronten zueinander – dies im Gegensatz zur Schichtung, bei der der dreidimensionale Aufbau im Vordergrund steht.

nepropustné stavební díly (stěny apod.). (Příklady: administrativní budova Hintere Zollamtsstraße/Domenig; Slovenský vysílač/Durkovic, Kissling, Svetko; Clima City Hotel/Hiesmayr)

II.1.3. Průčelí/lícové plochy

Pohledy, nárys, fasáda.

Pojem čelních stran definuje náhledové plochy budovy ve smyslu planimetrické/dvourozměrné kompozice a rozlišuje hlavní a vedlejší průčelí. V hodnotové analýze se definují kvalita a relevance průčelí ve vztahu k celkové estetické kompozici (=architekticitě) stejně jako vzájemný poměr významu hlavního průčelí a vedlejších čelních stran – na rozdíl od vrstvení, u kterého se v popředí nachází trojrozměrná struktura.

II.1.3.1. Kompozice hlavního průčelí

Relevance a kvalita výtvarné kompozice hlavního průčelí. Téměř každá stavba má hlavní průčelí, hlavní pohledovou stranu, která také většinou bývá plánována jako vědomá pohledová strana a často se shoduje se vstupní čelní stranou. (Příklad: administrativní a bytová budova Concordiaplatz, Fellerer/Wörle)

II.1.3.2. Kompozice vedlejších průčelí

Relevance a kvalita výtvarné kompozice jednoho nebo více vedlejších průčelí.

II.1.3.3. Kompozice průběhu hlavních hran

Relevance a kvalita výtvarné kompozice hlavních hran. Jako hlavní jsou označovány hrany definující kontury velkých objemů (silueta, okapové hrany, hrany u odstupňovaných objemů).

Erweiterung Slowakisches Nationalmuseum, Bratislava.
Architektur: Vladimír Dedeček, 1967-79
Dostavba Slovenské národnej galérie, Bratislava.
Architektúra: Vladimír Dedeček, 1967-79

Lloyds Gebäude, London. Architektur: Richard Rogers, 1978-86
Budova poisťovny Lloyds, Londýn. Architektúra: Richard Rogers, 1978-86

II.1.3.1. Komposition der Hauptfront

Relevanz und Qualität der gestalterischen Komposition der Hauptfront. Beinahe jedes Bauwerk verfügt über eine Hauptfront, eine Hauptschauseite, die zumeist als bewusste Schauseite geplant ist und oft mit der Eingangsfront identisch ist. (Beispiel: Büro- und Wohnhaus Concordiaplatz, Fellerer/Wörle)

II.1.3.2. Komposition der Nebenfront(en)

Relevanz und Qualität der gestalterischen Komposition der Nebenfront(en).

II.1.3.3. Komposition der Hauptkanten-Verläufe

Relevanz und Qualität der gestalterischen Komposition der Hauptkanten. Als Hauptkanten werden jene Kanten bezeichnet, die Konturen des Großvolumens definieren (Silhouette, Traufkanten, Kanten bei Volumsstaffelungen).

II.1.3.4. Komposition der Nebenkanten-Verläufe

Relevanz und Qualität der gestalterischen Komposition der Nebenkanten. Als Nebenkanten werden jene Kanten bezeichnet, die sich den Konturen des Großvolumens unterordnen (Fassadendekor, kleinformatige Volumsprünge).

II.1.4. Sphären

Raum, dreidimensionaler Wirkungsbereich

In erster Linie ist es Aufgabe der Architektur, Sphären zu schaffen. Der bewusst weit gespannte Begriff Sphäre umfasst einen dreidimensionalen immateriellen Raum bzw. immateriellen Wirkungsbereich eines Bauwerks, der nicht gebaute Architektur ist. Der Begriff Sphären umfasst neben dem herkömmlichen Begriff Innenraum (der baulich-konstruktiv vom Außenraum abgegrenzt wird) auch andere immaterielle/soziale Wirkungsbereiche.

II.1.4.1. Tektonische/konstruierte Sphäre

Die tektonischen Sphären definieren sich als jener Raum, der durch Konstruktion und Regelung vom Außenraum bzw. Universum abgegrenzt wird und so bewusst in die architektonische Komposition einbezogen wird. In der Wertanalyse wird die Qualität und Relevanz der tektonischen Sphäre in Bezug auf die

II.1.3.4. Komposition der Nebenfront(en)

Relevanz und Qualität der gestalterischen Komposition der Nebenfront(en). Beinahe jedes Bauwerk verfügt über eine Nebenfront, eine Nebenschauseite, die zumeist als bewusste Schauseite geplant ist und oft mit der Eingangsfront identisch ist. (Beispiel: Büro- und Wohnhaus Concordiaplatz, Fellerer/Wörle)

II.1.4. Sphären

Prostor, trojrozmerný okruh pôsobení.

V prvej rade je úlohou architektúry vytvárať sféry. Vedomé široce pojatý termín sféry zahŕňa trojrozmerný nehmotný priestor, resp. nehmotný okruh pôsobení stavby, ktorý je nepostavenou architektúrou. Termín sféry zahŕňa okrem obvyklého pojetia interiéru stavebné a konštrukčne oddeleného od exteriéru také iné nehmotné/sociálne oblasti pôsobení.

II.1.4.1. Tektonická/konstruovaná sféra

Tektonické sféry sa definujú ako priestor oddelený konštrukciou a reguláciami od vonjšieho priestoru/vesmíru a vedomé je tak zahrňovaný do architektonickej kompozície. V hodnotovej analýze sa kvalita a relevancia tektonickej sféry definuje s ohľadom na celkovú kompozíciu (architektúru). Pro analýzu tektonických sfér je preto relevantná aj vzájomná pôsobenie regulácie, konštrukcie a priestorového objemu, tak i stupeň inscenácie priestoru a jeho odlišnosť od klasických, prevzatých priestorových foriem. Dôležité sú vzájomná pôsobenie konštrukcie a sféry rovnako ako regulácia a sféry. (Príklady: pobočka Z Favoritenstraße/Domenig; rozšírenie slovenskej Národnej galérie/Dedeček; Mestská hala Vídeň/Rainer, Juridicum Wien/Hiesmayr; Haas-Haus/Hollein)

II.1.4.2. Sféra materiality

Souvislost materiálu a architektúry. Sféra materiality definuje oblasť pôsobenia/vlivu povrchu/materiálu na architektonickú kompozíciu tak s ohľadom na vonjšie, tak i na vnútorné prostredie. V hodnotovej analýze je definovaná kvalita a relevancia sféry materiality vo vzťahu k celkovej kompozícii/architektúre. Relevantná pre analýzu sféry materiality je materialita povrchu, použitých stavebných látok a ich spracovanie vrátane stop konštrukčných procesov. (Príklady: Unité

Wotrubakirche, Wien. Architektur: Fritz Wotruba, 1974-76
Kostel Maurer Berg (Wotrubakirche), Vídeň. Architektura: Fritz Wotruba, 1974-76

Gesamtkomposition (Architektizität) festgelegt. Relevant für die Analyse der tektonischen Sphären ist somit sowohl die Wechselwirkung zwischen Regelung, Konstruktion und dem Raumvolumen als auch der Grad der Inszenierung des Raumes und dessen Abweichung von klassischen, übernommenen Raumformen. Wesentlich sind die Wechselwirkungen von Konstruktion und Sphäre sowie von Regelung und Sphäre (Beispiele: Z-Filiale Favoritenstraße/Domenig; Erweiterung Slowakisches Nationalmuseum/Dedecek; Stadthalle Wien/Rainer; Juridicum Wien/Hiesmayr; Haas-Haus/Hollein)

II.1.4.2. Materialitäts-Sphäre

Zusammenhang der Materialien mit der Architektur
Die Materialitäts-Sphäre definiert den Wirkungsbereich/ Einfluss der Oberflächen/Materialitäten auf die architektonische Komposition, sowohl im Hinblick auf die äußere als auch die innere Umgebung. In der Wertanalyse wird die Qualität und Relevanz der Materialitäts-Sphäre in Bezug auf die Gesamtkomposition/Architektizität festgelegt. Relevant für die Analyse der Materialitäts-Sphäre ist somit die Materialität der Oberflächen, der verwendeten Baustoffe und ihrer Bearbeitung samt Spuren der Konstruktionsprozesse. (Beispiele: Unité d'Habitation/Le Corbusier; Lloyds-Gebäude London/Rogers)

II.1.4.3. Licht-Sphäre/Schatten-Licht-Sphäre

Zusammenhang der geplanten Schatten-Licht-Wirkung mit der Architektur.

Die Schatten-Licht-Sphäre definiert den Wirkungsbereich bzw. Einfluss von geplanter Licht-/Schattenregulation auf die architektonische Gesamtkomposition. Naturgemäß bezieht sich die Schatten-Licht-Sphäre in erster Linie auf die Lichtkomposition für Innenräume. In der Wertanalyse der Schatten-Licht-Sphäre wird die Qualität und Relevanz der geplanten Schatten-Licht-Führung in Bezug auf die Gesamtkomposition (Architektizität) festgelegt. (Beispiele: Erweiterung Slowakisches Nationalmuseum/Dedecek; Kirche Maurer Berg/Wotruba)

II.1.4.4. Sozio-Sphäre

Zusammenhang zwischen Architektur und gesellschaftlichen Auswirkungen.

d'Habitation/Le Corbusier; budova pojišťovny Lloyds Londýn/Rogers)

II.1.4.3. Sféra světla/sféra světla a stínu

Souvislost plánovaného účinku světla/stínu ve spojení s architekturou.

Sféra světla a stínu definuje oblast působení, resp. vliv plánované regulace světla/stínu na celkovou architektonickou konstrukci. Přirozeně se sféra světla a stínu v první řadě vztahuje na světelnou kompozici vnitřních prostorů. V hodnotové analýze sféry světla/stínu se kvalita a relevance plánovaného vedení světla a stínu definuje ve vztahu k celkové kompozici (architekticitě). (Příklady: rozšíření slovenské Národní galerie/Dedeček; kostel Maurer Berg/Wotruba)

II.1.4.4. Sociosféra

Souvislost mezi architekturou a společenskými dopady. Sociosféra definuje oblast působení/vliv architektury/celkové architektonické kompozice na společenské procesy jak s ohledem na veřejný prostor, tak i na uživatele. U hodnotové analýzy sociosféry se určuje kvalita a relevance architektonických opatření/celkové architektonické koncepce s ohledem na sociální procesy. Zahrnuje zejména kvality pobytu a nabídky architektury pro sociální interakci, např. otevřené přizemní prostory, propustnost vnitřního/vnějšího prostoru apod., stejně jako vzájemné působení mezi stavbou, jejími vnitřními sférami a veřejností. (Příklady: škola Grundsteingasse/Lichtblau, Schlesinger; Juridicum/Hiesmayr; Heinz-Nittel-Hof/Glück (plavecká hala); Město dětí/Schwaighofer, EKAZENT Hietzing/Windprechtlinger)

Stadt des Kindes, Wien.
Architektur: Anton Schweighofer, 1969-74
Město dětí, Vídeň.
Architektura: Anton Schweighofer, 1969-74

BMW Gebäude und Museum, München.
Architektur: Karl Schwanzer, 1968-73
Budova BMW, Mnichov.
Architektura: Karl Schwanzer, 1968-73

Die Sozio-Sphäre definiert den Wirkungsbereich bzw. Einfluss der Architektur bzw. architektonischen Gesamtkomposition auf gesellschaftliche Prozesse, sowohl im Hinblick auf den öffentlichen Bereich als auch auf Nutzer. In der Wertanalyse der Sozio-Sphäre wird die Qualität und Relevanz architektonischer Maßnahmen bzw. des architektonischen Gesamtkonzeptes in Bezug auf soziale Prozesse festgelegt. Davon umfasst sind insbesondere Aufenthaltsqualitäten und Angebote der Architektur für soziale Interaktion wie z.B. offene Erdgeschoßbereiche, Durchlässigkeiten Innen-Außen und dgl., ebenso wie die Wechselwirkung zwischen Bauwerk, dessen inneren Sphären und der Öffentlichkeit. (Beispiele: Schule Grundsteingasse/Lichtblau, Schlesinger; Juridicum/Hiesmayr; Heinz-Nittel-Hof/Glück (Schwimmbad); Stadt des Kindes/Schwaighofer, EKAZENT Hietzing/Windbrechtlinger)

II.1.4.5. Semio-Sphäre

Zeichensprache bzw. Assoziationswirkung der Architektur

Die Semio-Sphäre definiert die bildliche Assoziationswelt, die mehr oder weniger bewusst eingesetzt wird, um die Wahrnehmung eines Gebäudes (z.B. in Zusammenhang mit der Örtlichkeit) zu beeinflussen. In der Wertanalyse der Semio-Sphäre wird die Relevanz des verwendeten Zeichensystems bzw. der Sprachlichkeit oder der assoziativen Wirkung der Architektur in Bezug auf das architektonische Gesamtkonzept festgelegt. (Beispiele: Panoramaheim/Lippert; ehem. AUA Zentrale Oberlaa (Tower Assoziation)/Lippert; BMW Gebäude München/Schwanzer)

II.1.4.6. Sono-Sphäre

Zusammenhang der geplanten akustischen Wirkung für Innenräume mit der Architektur

II.1.4.7. Komposition der Sphären

Relevanz und Qualität der gestalterischen Komposition der tektonischen Sphären sowohl im Innen- als auch im Außenraum.

II.1.5. Detailformen und Kunstwerke – Architektur und Kunstwerk-Beziehung

II.1.4.5. Semiosféra

Znaková řeč, resp. asociativní působení architektury. Semiosféra definuje obrazový svět asociací, používaný víceméně vědomě k ovlivnění vnímání budovy (např. v souvislosti s lokalitou). V hodnotové analýze semiosféry se určuje relevance použitého znakového systému/jazykovosti/asociativního působení architektury ve vztahu k celkové architektonické koncepci. (Příklady: kolej Panoramatický domov (Panoramaheim)/Lippert; bývalá centrála společnosti AUA Oberlaa (Tower Assoziation)/Lippert; budova BMW Mnichov/Schwanzer)

II.1.4.6. Sonosféra

Vztah plánovaného akustického účinku vnitřních prostor ve spojení s architekturou.

II.1.4.7. Kompozice sfér

Relevance a kvalita výtvarné kompozice tektonických sfér v interiéru i exteriéru.

II.1.5. Detailní formy a umělecká díla – vztah architektury a uměleckého díla

II.1.5.1. Relevance detailních forem

V hodnotové analýze je definována relevance detailních forem, nezávisle na tom, jak dalece se detailní formy nacházejí ve spojení s celkovou architektonickou koncepcí.

II.1.5.2. Souvislost řešení detailů se stavbou/zapojení do architektury

Ve vztahu mezi detailními formami a architekturou se rozlišuje mezi těmito dvěma extrémami: detailní formy zcela nezávislé na architektuře a detailní formy integrálně zapojené do celkové architektonické koncepce, které již od architektury nelze oddělit. Hodnotová analýza definuje stupeň souvislosti mezi detailními formami a architekturou, a tedy jeho relevanci pro celkovou architektonickou koncepci.

II.1.5.3. Relevance uměleckých děl

V hodnotové analýze je definována relevance uměleckého díla, resp. umění na stavbě ve srovnání s jinými díly umění na stavbě, nezávisle na tom, jak dalece se umělecké dílo nachází ve spojení s celkovou architektonickou koncepcí.

UNO-City, Wien. Architektur: Johann Staber, 1973-79
Komplex OSN, Vídeň. Architektura: Johann Staber, 1973-79

II.1.5.1. Detailformen-Relevanz

In der Wertanalyse wird die Relevanz der Detailformen festgelegt; unabhängig davon, wie sehr die Detailformen mit dem architektonischen Gesamtkonzept in Verbindung stehen.

II.1.5.2. Detailformen Zusammenhang mit Bauwerk/Einbeziehung in Architektur

Im Zusammenhang zwischen Detailformen und Architektur unterscheidet man zwischen den Extremwerten der von der Architektur vollkommen unabhängigen Detailformen und den integrativ in das architektonische Gesamtkonzept einbezogenen Detailformen, die von der Architektur nicht mehr trennbar sind. Die Wertanalyse legt den Grad des Zusammenhanges zwischen den Detailformen und der Architektur fest, und damit deren Relevanz für das architektonische Gesamtkonzept.

II.1.5.3. Kunstwerke-Relevanz

In der Wertanalyse wird die Relevanz des Kunstwerkes bzw. der Kunst am Bau für sich im Vergleich mit anderen Werken von Kunst am Bau festgelegt; unabhängig davon, wie sehr das Kunstwerk mit dem architektonischen Gesamtkonzept in Verbindung steht.

II.1.5.4. Kunstwerke Zusammenhang mit Bauwerk/Einbeziehung in Architektur

Im Zusammenhang zwischen Kunst und Architektur unterscheidet man zwischen den Extremwerten des der Architektur vollkommen unabhängig beigegebenen Kunstwerkes und dem integrativ in das architektonische Gesamtkonzept einbezogenen Kunstwerkes, das von der Architektur nicht mehr trennbar ist. Die Wertanalyse legt den Grad des Zusammenhanges zwischen dem Kunstwerk und der Architektur fest, und damit dessen Relevanz für das architektonische Gesamtkonzept.

II.2. Bauwerk in Bezug auf die Umgebung

II.2.1. Position/Urbanität

Beziehung und Wechselwirkung zum städtischen Umfeld.

II.2.1.1. Veduteneffekt

Prospektwirkung

Das Bauwerk ist Teil einer Vedute, die für das Stadtbild

II.1.5.4. Souvislost uměleckých děl se stavbou/zapojení do architektury

Souvislost umění a architektury se pohybuje mezi těmito dvěma extrémy: umělecké dílo umístěné v architektuře naprosto nezávisle na ní a umělecké dílo integrálně zapojené do celkové architektonické koncepce, neoddělitelné od architektury. Hodnotová analýza stanoví stupeň souvislosti mezi uměleckým dílem a architekturou, a tedy jeho relevanci pro celkovou architektonickou koncepci.

II.2. Stavba ve vztahu k okolí

II.2.1. Poloha/urbanita

Vztah a vzájemné působení na městské prostředí.

II.2.1.1. Efekt veduty

Účinek prospektu.

Stavba je součástí veduty, která má pro obraz města nebo jeho identitu lokální nebo velkoplošný význam. Stavba může být jak součástí veduty, tak i pohledovou dominantou. (Příklad: komplex OSN, tzv. UNO-City/Staber)

II.2.1.2. Pohledová dominantanta

Charakteristický znak, označovací funkce, vizuální osa, dominantanta.

Předpokladem pohledové dominanty je adekvátní viditelnost i z větších vzdáleností. Pohledová dominantanta je podmíněna mimořádnými proporcemi/rozměry. Stavba může být jak součástí veduty, tak i pohledovou dominantou. (Příklady: Ringturm/Boltenstern; výškový dům Matzleinsdorfer Platz/Hruska, Schlauf; Philipshaus/Schwanzler; bývalá centrála společnosti AUA Oberlaa/Lippert)

II.2.1.3. Prostorotvorný efekt/efekt agory

Stavba vymezuje ve veřejném volném prostoru poloveřejný volný prostor (agoru). (Příklady: EKAZENT Hietzing/Windprechtlinger; škola Grundsteingasse/Lichtblau, Schlesinger)

II.2.1.4. Prostorotvorný efekt/efekt bulváru

Stavba reaguje na situaci v případě bulváru v souvislosti s uspořádáním ulic nebo naopak. (Příklad: bytový dům Hadikgasse 128 (s čerpací stanicí Shell)/Glück)

Wohnanlage Wohnen Morgen, Wien.
Architektur: Wilhelm Holzbauer, 1973-80
Bydlení zitička, Vídeň.
Architektura: Wilhelm Holzbauer, 1973-80

Wohnhaus Fischerstiege, Wien.
Architektur: Otto Niedermoser,
Hans Petermair, 1951-54
Bytový dům Fischerstiege, Vídeň.
Architektura: Otto Niedermoser,
Hans Petermair, 1951-54

oder die Identität der Stadt lokal oder großräumig von Bedeutung ist. Ein Bauwerk kann sowohl Teil einer Vedute als auch Landmark sein. (Beispiel: UNO-City/Staber)

II.2.1.2. Landmark

Wahrzeichen, Markierungsfunktion, Sichtachse, Dominante

Landmark setzt eine entsprechende Sichtbarkeit auch aus größeren Distanzen voraus und ist mit außerordentlichen Proportionen bzw. Dimensionen verbunden. Ein Bauwerk kann sowohl Teil einer Vedute als auch Landmark sein. (Beispiele: Ringturm/Boltenstern; Hochhaus Matzleinsdorfer Platz/Hruska, Schlauß; Philipshaus/Schwanner; ehem. AUA Zentrale Oberlaa/Lippert)

II.2.1.3. Raumbildung/Agoraeffekt

Durch das Bauwerk wird ein halböffentlicher Freiraum (Agora) vom öffentlichen Freiraum abgegrenzt.

(Beispiele: EKAZENT Hietzing/Windbrechtlinger; Schule Grundsteingasse/Lichtblau, Schlesinger)

II.2.1.4. Raumbildung/Boulevardeffekt

Das Bauwerk reagiert auf eine straßenräumliche Boulevardsituation oder umgekehrt. (Beispiel: Wohnhaus Hadikgasse 128 (mit Shelltankstelle)/Glück)

II.2.1.5. Raumbildung/Passageneffekt

Das Bauwerk bildet eine Durchgangssituation mit oder ohne Geschäftseinbauten. Das Bauwerk nimmt einen Durchgang in sich auf. (Beispiele: Graben 31 – Café de l'Europe/Purr; Kennedy-Hof/Lippert)

II.2.1.6. Raumbildung/Außen-Innen-Effekt

Herstellen des Bezuges zwischen öffentlichem Außenraum und Innenraum, Transparenz des Erdgeschoßes. (Beispiele: Juridicum Wien/Hiesmayr; Hallenbad Döbling bzw. Hallenbad Simmering/Grünberger)

II.2.1.7. Freiongeseffekt

Herstellen einer inneren Autonomie, eines innenliegenden öffentlichen Raumes mit autonomer Komposition, ohne gestalterische Bezüge zur Umgebung (Rückseite zur Stadt). (Beispiele: EKAZENT Hietzing/Windbrechtlinger; Wohnen Morgen Wien 15/Holzbauer)

II.2.1.8. Mannigfaltigkeitseffekt

Heterogenität, Gegenteil von Zeichenhaftigkeit

II.2.1.5. Prostorotvorný efekt/efekt pasáže

Stavba vytváří průchozí situaci s vestavbami obchodů nebo bez nich. Stavba do sebe pojímá průchod.

(Příklady: Graben 31 – Café de l'Europe/Purr; Kennedyho dvůr/Lippert)

II.2.1.6. Prostorotvorný efekt/efekt vnějšího – vnitřního prostoru

Vytváření vztahu mezi veřejným vnějším a vnitřním prostorem, transparence přízemí. (Příklady: Právnická fakulta Vídeň/Hiesmayr; plavecká hala Döbling, popř. kryté koupaliště Simmering/Grünberger)

II.2.1.7. Efekt svobodného prostoru

Vytvoření vnitřní autonomie, uvnitř ležícího veřejného prostoru s autonomní kompozicí, bez prostorového vztahu k okolí (zadní strana k městu). (Příklady: EKAZENT Hietzing/Windbrechtlinger; bydlení Wohnen Morgen Wien 15/Holzbauer)

II.2.1.8. Efekt různorodosti

Heterogenita, protiklad znakovosti.

Stavba reaguje na své (heterogenní) stavební okolí na různých místech různou formou a vytváří tak dojem souboru, ačkoliv se jedná pouze o jedinou budovu.

(Příklady: budova Haas-Haus/Hollein; EKAZENT Hietzing/Windbrechtlinger; budova Z Wipplingerstraße 4-6/Potyka)

II.2.1.9. Efekt doplnění

Stavba doplňuje, kompletuje své okolí. (Příklad: obytný komplex Fischerstiege/Niedermoser, Petermair)

II.2.2. Gestika

Základní (ikonicko-)gestický účinek stavby. Atmosféra, resp. charisma, které stavba vyzařuje.

II.2.2.1. Velkorysost

Velkorysost při utváření stavby nebo jejího díličho aspektu, přesahující funkční nutnost s ohledem na dimenze nebo materiály. Vědomé upřednostnění tvůrčích kvalit před ekonomickými rámcovými podmínkami.

(Příklady: bývalý dům Steyr (Steyr-Haus)/Appel; Západní nádraží/Hartinger, Wöhhart, Schlarbaum)

Westbahnhof, Wien. Architektur: Robert Hartinger, Sepp Wöhhart und Franz Xaver Schlarbaum, 1949-54
Západní nádraží, Vídeň. Architektura: Robert Hartinger, Sepp Wöhhart a Franz Xaver Schlarbaum, 1949-54

Hotel Capricorno, Wien.
Architektur: Josef Vytiska, 1961-63
Hotel Capricorno, Vídeň.
Architektura: Josef Vytiska, 1961-63

Das Bauwerk reagiert auf seine (heterogene) bauliche Umgebung an unterschiedlichen Stellen in unterschiedlicher Form und erzeugt dadurch in sich den Eindruck eines Ensembles, auch wenn es sich nur um ein einziges Gebäude handelt. (Beispiele: Haas-Haus/Hollein; EKAZENT Hietzing/Windbrechtinger; Z-Gebäude Wipplingerstraße 4-6/Potyka)

II.2.1.9. Ergänzungseffekt

Bauwerk komplettiert, ergänzt die Umgebung. (Beispiel: Wohnanlage Fischerstiege/Niedermoser, Petermair)

II.2.2. Gestik

Grundlegende (ikonisch-)gestische Wirkung des Bauwerks. Atmosphäre bzw. Ausstrahlung, die das Bauwerk vermittelt.

II.2.2.1. Großzügigkeit

Großzügigkeit in der Gestaltung eines Bauwerkes oder eines Teilaspektes über funktionale Notwendigkeiten hinaus, im Hinblick auf z.B. Dimensionierung oder Materialität. Bewusste Bevorzugung von gestalterischen Qualitäten gegenüber wirtschaftlichen Rahmenbedingungen (Beispiele: ehemaliges Steyr-Haus/Appel; Westbahnhof/Harteringer, Wöhhart, Schlarbaum)

II.2.2.2. Repräsentation

Repräsentative Wirkung eines Bauwerkes, bewusste Inszenierung des Bauwerkes oder eines Teilbereiches, um diesem eine besondere Bedeutung zu verleihen. (Beispiele: AUVA Gebäude Adalbert-Stifter-Straße/Hlawenizcka; Bundeskammer Gewerbe/Appel; Arbeiterkammer/Merth)

II.2.2.3. Identifikation

Identifikationspotenzial eines Bauwerkes. (Beispiele: Wohnpark Alt-Erlaa/Glück u.a.; Jedleseer Straße/Hufnagel u.a., Wohnen Morgen Wien 15/Holzbauer)

II.2.2.4. Symbolhaftigkeit

Das Bauwerk repräsentiert stellvertretend eine Idee, einen Inhalt. (Beispiele: Donauturm/Lintl, Krapfenbauer; Ringturm/Boltenstern, Wohnhausanlage Vorgartenstraße/Auböck, Rössler, Hoch; Kennedybrücke/Pfeffer)

II.2.2.2. Repräsentace

Repräsentativní účinek stavby, vědomá inscenace stavby nebo její dílčí části, aby jí byl propůjčen zvláštní význam.

(Příklady: budova AUVA Adalbert-Stifter-Straße/Hlawenizcka; Spolková živnostenská komora (Bundeskammer Gewerbe)/Appel, Arbeiterkammer/Merth)

II.2.2.3. Identifikace

Identifikační potenciál stavby.

(Příklady: obytný komplex Wohnpark Alt-Erlaa/Glück aj.; Jedleseerstraße/Hufnagel aj.; bydlení Wohnen Morgen Wien 15/Holzbauer)

II.2.2.4. Symbolika

Stavba reprezentuje zástupně jistou myšlenku či obsah. (Příklady: rozhledna Donauturm/Lintl, Krapfenbauer; Ringturm/Boltenstern, komplex obytných domů Vorgartenstraße/Auböck, Rössler, Hoch; Kennedyho most/Pfeffer)

II.2.2.5. Znakovost

Stavba si vzhledem či rozměry nevšímá okolí a vztahuje se v první řadě k sobě samotné. Forma je jasně čitelná a nezávislá. (Příklady: hotel Intercontinental/Appel, Jaksch; Důchodová pojišťovna/Schuster; bodové výškové domy Kaisermühlen/Stiegholzer)

II.2.2.6. Efekt metropole

Urbánní vyzářování stavby.

(Příklady: výškový dům Gartenbau/Boltenstern, hotel Intercontinental/Appel, Jaksch)

II.2.2.7. Efekt fluida

Elegance, šarm, duch doby, móda. (Příklady: pavilon Volksgarten/Haerdtl; hotel Capricorno/Vytiska)

58

PAVILON Z

Pavilon Z na brněnském výstavišti

Kategorie: muzea, výstavní pavilony

Pavilon je součástí menšího chráněného území

Původní název: pavilon Z

Adresa: Výstaviště 1, Brno-Pisárky

Architektura: Zdeněk Denk, Zdeněk Pospíšil,
Milan Steinhauser, Zdeněk Alexa

Odborné části projektu:

konstrukce, statika: Ferdinand Lederer, Jiří Špaček

Projekt: 1958, **Realizace:** 1959

Vlastník: Veletrhy Brno, a. s.,

Výstaviště 405/1, 647 00 Brno

Pavillon Z auf dem Brünner Messegelände

Kategorie: Museen, Ausstellungshallen

Der Pavillon ist Teil einer kleineren Denkmalschutzzone.

Ursprüngliche Bezeichnung: Pavillon Z

Adresse: Výstaviště 1, Brno-Pisárky

Architektur: Zdeněk Denk, Zdeněk Pospíšil,
Milan Steinhauser, Zdeněk Alexa

Fachliche Projektteile:

Konstruktion, Statik: Ferdinand Lederer, Jiří Špaček

Projekt: 1958, **Umsetzung:** 1959

Eigentümer: Veletrhy Brno, a. s.,

Výstaviště 405/1, 647 00 Brno

I. Index konotace/aury kulturně-historický kontext/kulturně-historický význam	-10 -9 -8 -7 -6 -5 -4 -3 -2 -1 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	I. Konnotations/Aura-Index Kulturgeschichtlicher Kontext/Kulturgeschichtliche Bedeutung
I.1. Architekt/kancelář/skupina		I.1. Architekt/Büro/Gruppe
I.1.1. Známost		I.1.1. Bekanntheit
I.1.1.1. Stupeň známosti		I.1.1.1. Bekanntheitsgrad
I.1.2. Význam		I.1.2. Bedeutung
I.1.2.1. Význam osobty jako architekta		I.1.2.1. Bedeutung der Person(en) als Architekt(en)
I.1.2.2. Význam osobty jako teoretika		I.1.2.2. Bedeutung der Person(en) als Theoretiker
I.1.2.3. Význam osobty jako učitele nebo žáka		I.1.2.3. Bedeutung der Person(en) als Lehrer oder Schüler
I.1.2.4. Význam osobty jako odborníka		I.1.2.4. Bedeutung der Person(en) als Spezialist(en)
I.1.2.5. Jiný význam osobty)		I.1.2.5. Andere Bedeutungen der Person(en)
I.1.3. Vliv		I.1.3. Einfluss
I.1.3.1. Historický vliv		I.1.3.1. Einfluss historisch
I.1.3.2. Současný vliv		I.1.3.2. Einfluss gegenwärtig
I.2. Stavba		I.2. Bauwerk
I.2.1. Hodnota stavby		I.2.1. Stellenwert des Bauwerks
I.2.1.1. Význam ve vztahu k celkovému dílu architekta		I.2.1.1. Bedeutung in Bezug auf das Gesamtwerk des/der Architekten
I.2.2. Příkladnost stavby		I.2.2. Vorbildlichkeitswirkung des Bauwerks
I.2.2.1. Příkladný typ, forma, funkce, konstrukce apod.		I.2.2.1. Vorbildlicher Typus, Form, Funktion, Konstruktion und dgl.
I.2.3. Politický/kulturně-politický význam stavby		I.2.3. Politische/kulturpolitische Bedeutung des Bauwerks
I.2.3.1. Společenské postání – historické/v době vzniku		I.2.3.1. Gesellschaftlicher Auftrag historisch/zur Entstehungszeit
I.2.3.2. Společenské postání – současné		I.2.3.2. Gesellschaftlicher Auftrag gegenwärtig
I.2.3.3. Význam stavby jako (politického) svědectví doby		I.2.3.3. Bedeutung des Bauwerkes als (politisches) Zeitzeugnis
I.2.4. Technicko-historický význam stavby/technologické inovace		I.2.4. Technikgeschichtliche Bedeutung des Bauwerkes/technologische Innovation
I.2.4.1. Konstrukce (základní konstrukce)		I.2.4.1. Konstruktion (Grundkonstruktion)
I.2.4.2. Regulace		I.2.4.2. Regelung
I.2.4.3. Materiály		I.2.4.3. Materialien
I.2.4.4. Řešení technického vybavení budovy		I.2.4.4. Haustechnische Lösung
I.2.4.5. Technické řešení osvětlení – interiéru		I.2.4.5. Lichttechnische Lösung innen
I.2.4.6. Technické řešení osvětlení – exteriéru/efektní osvětlení		I.2.4.6. Lichttechnische Lösung außen/Effektivität
I.2.4.7. Akustické řešení		I.2.4.7. Akustische Lösung
I.2.5. Reputace/akceptace/identifikace		I.2.5. Reputation/Akzeptanz/Identifikation
I.2.5.1. Akceptace dobovými experty (tj. v době výstavby)		I.2.5.1. Akzeptanz zeitgenössisch unter Experten (Erbauungszeit)
I.2.5.2. Akceptace dobovou veřejností (tj. v době výstavby)		I.2.5.2. Akzeptanz zeitgenössisch in der Öffentlichkeit (Erbauungszeit)
I.2.5.3. Akceptace současnými experty		I.2.5.3. Akzeptanz heute unter Experten
I.2.5.4. Akceptace současnou veřejností		I.2.5.4. Akzeptanz heute in der Öffentlichkeit
I.2.5.5. Akceptace uživateli/identifikace		I.2.5.5. Akzeptanz durch NutzerInnen/Identifikation
I.2.6. Ohrožení		I.2.6. Bedrohung
I.2.6.1. Prognóza zachování		I.2.6.1. Erhaltungsprognose

